

LITERATURA

- ADAM, Robert (2015): Příspěvek k popisu významů novočeských stupňovacích forem (na materiále korespondenčních korpusů). *Korpus – gramatika – axiologie*, (11), s. 6–27.
- ADAM, Robert (2022): *Příručka k morfologii češtiny (výklad a cvičení s řešenými)*. 3. vyd. Praha: Karolinum.
- ADAM, Robert – BOZDĚCHOVÁ, Ivana – JÍNOVÁ, Pavlína – LEHEČKOVÁ, Eva (2015/2016): Nové, korpusově založené mluvnice češtiny. *Český jazyk a literatura*, 66(1, 2), s. 44–50, 96–99.
- AGSČ: ŠTÍCHA, František, a kol. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.
- IJP: *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR. Cit. 29. 8. 2022. <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.
- MČ 2: KOMÁREK, Miroslav – KOŘENSKÝ, Jan – PETR, Jan – VESELKOVÁ, Jarmila (eds.) (1986): *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha: Academia.
- SyD: CVRČEK, Václav – VONDŘIČKA, Pavel (2011): *SyD – korpusový průzkum variant* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 29. 8. 2022. <<http://syd.korpus.cz/>>.
- SYN v9: *Korpus SYN* [online; verze 9 z 5. 12. 2021] (2021). Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 29. 8. 2022. <www.korpus.cz>.
- VAGSČ I: ŠTÍCHA, František, et al. (2018): *Velká akademická gramatika spisovné češtiny I. Morfologie: Druhy slov / Tvoření slov*. Praha: Academia.

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1
robert.adam@ff.cuni.cz

Kruh přátel českého jazyka v akademických rocích 2019/2020, 2020/2021 a 2021/2022

The Circle of Friends of the Czech Language during the academic years
2019–2020, 2020–2021, and 2021–2022

Robert ADAM, Robert DITTMANN | Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
Ondřej KOUPIL, Petr NEJEDLÝ | Ústav pro jazyk český AV ČR
Irena VAŇKOVÁ | Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK

Poslední předcovidový přednáškový běh Kruhu přátel českého jazyka zahájily 9. 10. 2019 Anna Christou (Jazyková škola hlavního města Prahy) a Irena Vaňková (Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK) přednáškou nazvanou *Tradiční obraz matky v češtině: jazyk, folklor, poezie (Perspektiva moderní etnolingvistiky)*. První přednášející vymezila tradiční (tedy do jazyka ještě

před moderními proměnami společnosti vepsaný) obraz matky jako centrální polohu stereotypu ženy s akcenty na profily rození a péči o děti a jejich výchovu (včetně předávání řeči); druhá se pak soustředila na obraz matky v české poezii 20. století, kde se opakovaně uplatňují i další (ne už systémově, ale textově potvrzené) konotační polohy, kromě mystéria zrození a mateřské lásky např. spojení matky se stárnutím a smrtí. O týden později vystoupil Dmitrij Timofejev (oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR) na téma *Dějiny jazyka jako konspirační teorie: čeština v 18. století*. Na základě rozboru rukopisných pramenů z „dlouhého“ 18. století ukázal, že v psané variantě kulturní češtiny této doby bylo nejen tolerováno, ale snad i očekáváno, aby vedle nejčastější jazykové podoby slov byla užita i její podoba variantní. To má pak dalekosáhlé důsledky pro diachronní stylistiku a hodnocení dobové jazykové variability. Třetí přednášky podzimního běhu se 23. 10. ujal Viktor Elšík (Ústav obecné lingvistiky FF UK). Nazval ji *Morfologie lexikálních (hlavně substantivních) romismů ve světské češtině*. Vyložil, že se romismy vyskytují především ve specifických varietách češtiny, kromě romského etnolektu češtiny či věžeňské mluvy výrazně například v tzv. svěštině, tedy mluvě lidí provozujících cirkusy, kolotoče apod. Analyzoval pak z morfologického hlediska substantivní romismy z korpusu vytvořeného na základě Podzimkovy *Světské hantýrky* (1937) a na příkladech ukázal pravidla jejich flexivní adaptace. Týden poté, 30. 10., se Alena Sigmundová (Katedra českého jazyka PedF UK) věnovala tématu *Čtení s porozuměním jako předpoklad úspěšné strategie řešení slovních úloh v matematice*. Na základě výsledků interdisciplinárního výzkumu (analýzy slovních úloh z mezinárodních šetření PISA a jejich opětovného zadávání žákům z 8. a 9. tříd v původní a pak reformulované, srozumitelnější podobě) ukázala, jak ovlivňuje porozumění textu matematických úloh úspěšnost při jejich řešení. 6. 11. se pod Eisnerovým citátem *Koupila jsem husu, tak nevím* zamysleli režisérka Lída Engelová a ředitel Divadla Viola Robert Tamchyna (oba Praha) nad tím, jak pro tuto slavnou komorní scénu s dlouholetou poetickou tradicí, kterou v 60. letech založil a téměř 30 let udržoval její dlouholetý šéf Vladimír Justl, vybírat inscenace inspirované slovesnými díly, a také nad tím, jak na tuto tradici (spojenou s důrazem na kultivovanou češtinu v podání nejpřednějších herců a recitátorů) navazovat a dále ji rozvíjet v odlišném kulturním milieu 21. století. O týden později, 13. 11., se Petr Janeček (Ústav etnologie FF UK) soustředil na *Nápisový a psaný folklor mezi textem a kontextem*. Zaměřil se na poměrně marginální, ale velmi zajímavou oblast folklorních textů (nápisů dětí, politické nápisy, latrinálie, graffiti). Připomněl mj. výzkumy této problematiky v českých zemích, zejm. výzkumy brněnského folkloristy Bohuslava Beneše z 80. let 20. století. Jana Segi Lukavská (Ústav české literatury a komparatistiky FF UK) představila 20. 11. zajímavé téma z oblasti výzkumu čtenářství nejmladších dětí. Svou přednášku nazvala *Bilderbuch jako interpretační výzva* a ukázala v ní typ knihy, v níž specificky interaguje verbální a vizuální složka. To vede k nečekaným možnostem, jak v setkání bilderbuchu s dětským i dospělým vnímatelem – na základě jejich čtenářských rozhodnutí – rozehrát jeho bohatý potenciál. Připomenuta byla řada českých knih tohoto typu. Pavel Sojka (Katedra českého jazyka PedF UK) se 27. 11. zaměřil na *konkurenci plurálních variant typu sázejí a sází jako problém teoretický a empirický*. Pozornost věnoval systematické povaze tohoto jevu, jeho popisu v mluvnících i vývoji názorů na jeho kodifikační řešení. Představil publiku i výsledky několika vlastních empirických sond. *Neologismy po roce 1989 jako svědkové vzniku i zániku* – tak nazvala své vystoupení 4. 12. Michaela Lišková (oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR). Na bohatém materiálu akademické databáze Neomat, otevřeného slovníku Čeština 2.0 a slovníků neologismů O. Martincové a kol. naznačila, jaké svědeckví podávají neologismy posledních 30 let o proměnách našeho žitého světa

v oblasti technické, společenské, kulturní i lifestyleové. Další týden pojednal Viktor Jílek (Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky FF UP v Olomouci) o *(ne)objektivitě zpravodajství a zpravodajském stylovém typu*. Z pozic normativní teorie médií, která stojí v opozici vůči dnes převládajícímu pojetí konstruktivistickému a interpretativnímu, definoval zpravodajský stylový typ (soubor stylistických norem). Dále zdůraznil sociální kontext zpravodajské produkce a její regulativní mechanismy a odvodil požadavky na zpravodajské komunikáty z teorie objektivit Jürgena Westerstähla. Na konci běhu přednášek byly podle tradice představeny poslední svazky edice Česká knižnice. Úvodního slova se 18. 12. ujal Martin Valášek (ediční rada České knižnice, Praha), upozornil na novou grafickou úpravu knižnice (Jana Vahalíková) a zdůraznil, že bonusem série je pro čtenáře oddíl „komentáře“, nepojímaný jen jako „doslov“ k textu, ale jako hlubší vhled do jeho vzniku, tvaru a vlastností. Marie Havránková (Praha) pak přednášela o své edici divadelních her Voskovce a Wericha, o specifickém přístupu k dramatickému textu (proti próze), o problematice výchozího textu při větším počtu jeho dobových vydání i o pravopisných detailech (jestli psát *jazz*, jak chtěl Vladimír Just, nebo *džez*, jak původně navrhovala editorka). Daniela Iwashita (oddělení ediční a textologické Ústavu pro českou literaturu AV ČR) poté zůstala u otázky volby výchozího textu edice, a to v případě *Sestry* Jáchyma Topola (rozhodla se pro delší text z roku 1994 proti nedůsledně krácenému mladšímu z roku 1996). Zamyslela se i nad stylem jazykově komplikovaného textu s mnoha vrstvami a nad věčným problémem editorů: co ve vydávaných dílech ještě vysvětlovat a co už ne. Kruh se uzavřel v době prvních zpráv o vysoce infekční virové chorobě někde daleko v Číně.

Jarní běh roku 2020 zahájil 19. 2. přednáškovým vystoupením s názvem *Geneze českého jazykového ostrova v Banátu* Jaromír Linda (Katedra slavistiky Filologické fakulty Univerzity v Bělehradě). Poutavě přiblížil spleť dějiny formování českých enkláv v této oblasti v 19. století a zaměřil se přitom zejména na méně známou, srbskou stranu Banátu. Podobně jako na rumunské straně tu hrají, přes demografický úbytek a postupnou dezintegraci tradičních komunit, výraznou roli v udržování kontinuity krajanské besedy, spolky a další organizace. Otázku, *kdo jsou boží bojovníci*, položil nad druhým svazkem kritické edice *Jistebnického kancionálu* 26. 2. Petr Nejedlý (oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR). V přednášce podal filologickou charakteristiku českého kancionálu obsaženého v jistebnickém *codexu mixtu*, a to i se zřetelem k nářevům. Kancionál podle něho shromáždil materiál pro celý husitský duchovní život – a právě s vnitřním duchovním zápasem spojil P. Nejedlý označení *boží bojovníci*.

Další přednáškovou činnost Kruhu pak prude a nadlouho zastavila koronavirová pandemie. Přípravené přednášky byly nejprve přesunuty na podzim, po eskalaci nákazy na jaro... Přes všechny překážky se však Kruh znovu roztočil, a to – s obměněným složením organizačního kolegia, v jehož čele vystřídal R. Adama R. Dittmann – na podzim roku 2021. 6. 10. podal Robert Dittmann (Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK) přehled důkladně připravených akcí, jež v roce 1957 zorganizovala Státní bezpečnost v souvislosti s návštěvami Romana Jakobsona v Československu a do nichž byli – někdy nechtěně, jindy naopak zcela vědomě – zapojeni i mnozí (často přední) lingvisté všech generací. Poměrně neveselé téma, které mohlo posluchače dovést až k jisté deziluzi, odlehčily snad jen drobné detaily, např. jak i tato strojově fungující policejní složka dokázala Jakobsona na několik hodin při sledování na silnicích a v uličkách Prahy dramaticky ztratit z dohledu nebo jak si její příslušníci pletli *slavisty* se *slávisty*... Rok 2021 byl výročním rokem narození i úmrtí Karla Havlíčka Borovského (1821–1856), proto 13. 10. posluchače seznámil František Martinek (Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK) s jeho korespondencí,

kteřá nyní postupně vychází a v níž lze sledovat Havlíčkův osob(nost)ní vývoj stejně jako drobné události z jeho života a vzácně i Havlíčkovu práci s texty (na základě několika dochovaných verzí některých dopisů). Ve své přednášce s názvem *Onomastika a...* se Pavel Štěpán (oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR) 20. 10. soustředil na vztah onomastiky k ostatním jazykovědným disciplínám. Na četných příkladech ukázal především to, jak se v souvislosti s propriální sférou jazyka otevírají problémy slovotvorné. V dalších částech přednášky se věnoval také pravopisným problémům spojeným s vlastními jmény a okrajově se dotkl i dalších specifík vlastních jmen (např. jejich motivace v perspektivě kognitivnělingvistické). Ondřej Koupil (Olomouc) představil 27. 10. svoji „rekompozici“ Máchova Máje, knižně vydanou v předchozím roce pod názvem *Květen*, jako jistý experiment, který usiluje o aktuální zcvilnění básnického výrazu, korespondující s naší dobou a potlačující některé pro ni až příliš archaické prvky Máchova jazyka, při současném zachování jeho básnických a obecně literárních kvalit. Dne 3. 11. představili Vladimír Petkevič (Ústav teoretické a počítačnické lingvistiky FF UK) a Marie Koprivová (Ústav Českého národního korpusu FF UK) aktuálně dokončovanou *Databázi víceslovných lexikálních jednotek LEMUR*. Ukázali způsoby budování databáze (včetně jejich úskalí) a hlavně možnosti vyhledávání různých typů víceslovných lexikálních jednotek podle rozličných kritérií. V budoucnu by měla být databáze LEMUR propojena s víceslovnými lexikálními jednotkami anotovanými v korpusových textech a poskytovat o nich uživatelům podrobné informace. Ekaterina Rycheva (Ústav východoevropských studií FF UK) ohlásila na 10. 11. téma *Metafor, kterými (nás) řídí: expresivita v projevech současných českých politiků*. S východiskem v teorii konceptuální metafory se zaměřila na politickou komunikaci, zejména na utváření originálního sebeobrazu (současného českého) politika a na jeho způsoby ovlivňování voličů. Manipulaci s veřejným míněním ukázala na třech okruzích metafor; šlo o oblast korupce, uprchlické krize a Czexitu (a místa České republiky v Evropě vůbec). První prosincový den vystoupil s online přednáškou nazvanou *Moravské dialektismy v biblických překladech raného obrození* Josef Bartoň (Katedra biblických věd a starých jazyků KTF UK). Přiblížil v ní dva dnes prakticky neznámé pozoruhodné biblické tituly vytvořené na počátku obrození a vydané v Brně: anonymní žaltář „na moravskou řeč přeložený“ (1790 a 1796) a Nový zákon (1791/1792) z ruky zapomenutého olomouckého učenice Františka Poláška, osobního přítele Josefa Dobrovského. Mezi typické znaky obou překladů patří některé charakteristické „moravismy“, rozeseť po textech. Zdá se, že u nářečních elementů vyskytujících se častěji (a systérověji) jde většinou o takové, jež mají místo na území téměř celé Moravy, případně i celku nebo části Slezska, a náleží k většině moravských nářečních skupin. Mezi méně četnými nářečními elementy lze mnohdy konstatovat také jejich v podstatě celomoravský výskyt, ale zaznamenat je možno i prvky výrazněji lokální – v obou biblických titulech se nápadně uplatňují jevy dobře situovatelné na severovýchod Moravy. Vědomé občasně užívání skutečných regionalismů, „moravismů“, je jakýmsi „kořením“, kterým patrně autoři chtěli čtenáři text učinit důvěrnějším, domáčejším, bližším. Zajímavý je ovšem sám fakt vstupu výrazně nářečních prvků na půdu biblického textu: na prahu národního obrození docházelo k takovým experimentům, které mohly směřovat k určitému „vytahování“ prvků regionálního jazyka do prestižní náboženské sféry, v uvedených případech dokonce do samého jejího jádra a kořene, tj. Písma – anebo naopak napomáhat k „stahování“ biblického jazyka z pomyslného stylového piedestalu. Další týden se uskutečnila, vzhledem ke covidovým omezením také jen online, přednáška Davida Danahera (Department of German, Nordic, and Slavic, University of Wisconsin-Madison) a Ireny Vaňkové (Ústav jazyků a komunikace neslyšících FF UK) na téma *Klíčové pojmy v díle Václava Havla (1936–2011)*, proslavená

k uctění havlovských jubileí. Vycházela z právě vydávané publikace mezinárodního kolektivu autorů *Václav Havel's Meanings: His Key Words in Context and Their Legacy* a přiblížila v kognitivně-etnolingvistickém teoretickém rámci vybraná Havlova klíčová slova, resp. pojmy. Detailně a mnohostranně byl pak analyzován pojem *domov* a ukázána pečlivá a poctivá Havlova práce s jazykem i jeho zápas o jazykové zachycení abstraktních pojmů a těžko uchopitelných existenciálních přesahů. Zimní běh zakončila 15. 12. Martina Ptáčníková (oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR) přednáškou s názvem *Z náměstí Jana Palacha přes Husákovu ticho až do Záprdeli. Paměť města Prahy a uliční názvosloví v letech 1945 až 1989*. Věnovala se oficiálním (standardizovaným) a neoficiálním (nestandardizovaným) urbanonymům hlavního města. Zatímco oficiální urbanonymie se vyznačuje masivním uplatněním honorifikační funkce jako motivu pojmenování, u neúředních názvů, jichž autorka shromáždila přes 260, hraje roli význačný vizuální prvek místa (někdy už neexistující, jako byl Stalinův pomník na Letné), snadná orientace, často vžitá tradice univerbizátů z dřívějších oficiálních názvů (*Gottwaldůk, Gorkáč, Fučíkárna*) nebo humor a kreativity mluvčích (*Záprdeli* – prostor za zmíněným Stalinovým pomníkem).

Jarní běh roku 2022 otevřela 23. 2., v předvečer vypuknutí války na Ukrajině, obsahově bohatá přednáška Filipa Křepelky (Katedra mezinárodního a evropského práva PrF MU v Brně) na téma *jazykové právo*. Po úvodu do problematiky, výkladu evropského kontextu a paralelách mezi právní vědou a domácí filologií charakterizoval F. Křepelka vývoj jazykového práva v ČSR, ČSSR a ČR jako cestu od šovinismu k blazeovanosti. Konstatoval, že ČR nemá žádnou promyšlenou jazykovou politiku ve vztahu k menšinovým jazykům ani ve vztahu k jazyku národnímu – ač je český jazyk nástrojem komunikace státu, stát jeho postavení neupravuje ani ústavním zakotvením, ani jazykovým zákonem. Týden nato představil Martin Valášek (ediční rada České knihovny, Praha) s kolegy Jiřím M. Havlíkem (Praha) a Jiřím Flaišmanem (oddělení ediční a textologické Ústavu pro českou literaturu AV ČR) nové edice České knihovny, konkrétně Pešínův *Prodromus Moravographiae*, dále *Básnické spisy* O. Březiny, *Básně* J. Wolkra a *Tři prózy* L. Fukse, a stručně nastínil další plány České knihovny pro rok 2022 i léta následující. Adam Votruba (Regionální muzeum v Kolíně) se 9. 3. zamyslel – v souvislosti se svými sběry, edicemi a výzkumy písňového folkloru – nad tématem *Lidová píseň jako výsledek evolučního procesu*. Komentoval různé názory folkloristů na vznik lidové písně a její podstatu, pozornost věnoval variantnosti a proměnlivosti písně (jako jejímu nespornému definičnímu rysu) a na hudebních ukázkách představil různé typy písní zachycených na území Čech, Moravy a Slovenska, obzvláště (ale nejen) s ohledem na jejich rytmickou stavbu. Dne 16. 3. věnoval Mojmír Krejčířík (Brno) svoji přednášku *Nové poznatky o narození a původu Boženy Němcové* autorce, jejíž dvousté výročí narození v únoru 1820 zůstalo ve stínu pandemie a od jejíhož úmrtí uplynulo v lednu 2022 160 let. Autor využil dobových dokumentů, především církevních a školních záznamů, k tomu, aby odmítl romantické představy o spisovatelčině šlechtickém původu i o jejím dřívějším narození. Věra Frolcová a Markéta Holubová (obě z Etnologického ústavu AV ČR v Brně a Praze) v dalším týdnu připomněly (a také autentickými nahrávkami doložily) na základě svých probíhajících výzkumů častou tematiku kramářských písní – náboženský rozměr lidského života – a nastínily převážně z pohledu etnomuzikologického obsahovou i formální a také polygrafickou pestrost tohoto žánru. Cyklus vystoupení v jarním běhu pokračoval 6. 4. přednáškou Soni Wojnarové (oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR) *Motivace pojmenování a lidová etymologie v českých a finských toponymech obsahujících barevná označení ČERNÁ a BÍLÁ*. Jedná se o nejčastější „barevné“ komponenty v toponymii české (*čern-* je zastoupeno v cca 1 700 a *bíl-/běl-* v cca 1 300 pomístních jménech v Čechách) i finské

(celkem min. 9 000 pomístních jmen), což umožňuje široce založené srovnání v těchto geneticky nepříbuzných jazycích, včetně např. shod v lidové etymologii a na ni navázaných etymologických pověstech. Následující přednášku na téma *Staroslověnské legendy o svaté Ludmile* proslavil 13. 4. František Čajka (Slovanský ústav AV ČR a Katedra bohemistiky PedF UJEP). Věnoval se především staroslověnským svědectvím úcty ke sv. Ludmile na Rusi, z nichž vyniká proložní legenda. Její nový překlad přednášející prezentoval. Upozornil na silný a vícevrstevnatý vliv václavsko-ludmilských památek ve východoslovanském prostředí, na fungování sv. Ludmily jako prototypu ke kultu sv. Olgy a na existenci alespoň tří doložených center úcty ke sv. Ludmile v přemyslovských Čechách před oficiální kanonizací: bylo jimi církevní prostředí staroslověnské vzdělanosti v přemyslovských Čechách, dále svatojiříský klášter a přemyslovský rod. Tato fakta mají relevanci také pro posouzení některých argumentů v současné diskusi o pravosti Kristiánovy legendy. Útvary z nejjednodušších – písní jako takové, písní bez přívlastků – věnoval svoji přednášku *Zkouška sirén* 20. 4. Přemysl Rut (Katedra autorské tvorby a pedagogiky DAMU). Na základě své stejnojmenné publikace charakterizoval klíčové písničkářské osobnosti od kabaretierů přes šansoniéry, folkové interprety až třeba po autory divadelních písniček. Dne 27. 4. následovala přednáška Jakuba Mírky (Státní oblastní archiv v Plzni) s názvem *Šifry v raněnovověkých pramenech české provenience*. Zdaleka nejčastěji doloženým způsobem šifrování v raném novověku byla tzv. jednoduchá substituce, tj. abeceda nahrazená jinou abecedou. Bylo jí ovšem možné komplikovat přidáním klamačů (znaků bez korelátu v abecedě původního textu) a částečným nahrazováním nejfrekventovanějších znaků šifrovaného textu pomocí několika znaků variantních. Jako nejběžnější šifrové pomůcky se tehdy ujaly nomenklatury, obsahující různé šifrové systémy nebo prvky dohromady: tabulku pro substituci, oddíl pro zašifrování frekventovaných bigramů či trigramů (např. *při, pro, ova, ost*), dále klamače a kódovou knihu (slova s vysokou četností se samostatnými šiframi). Složitější nomenklatury se v Evropě začaly šířit v době třicetileté války. U nás se nejvíce šifrovaných dopisů dochovalo v rodinných archívech šlechty, např. Rožmberků, Windischgrätzů, Clam-Gallasů či Piccolominiů. Často v nich jde o zprávy z dnešního pohledu málo významné, až banální, jež bylo nutno utajit jen v konkrétním kontextu. Nejstarší známou kryptografickou příručkou od českého autora je *Constructio sive Strues Trithemiana* od Rafaela Soběhrda Mnišovského ze Sebuszína a Herštejna (1580–1644). Dochovalo se také 65 šifrovaných německých dopisů Albrechta z Valdštejna, všechny z let 1625–1626, tj. jen zlomek původního souboru. Další přednáškou, s názvem *Vytvoření novodobého vojenského názvosloví po založení Československa v roce 1918*, navázal 4. 5. Josef Ernst (Jazykový institut Rakouské armády, Vídeň). Posлуhače provedl historií terminologické komise při ministerstvu národní obrany, jejímž nadřízeným byl generální inspektor československé armády Josef Svatopluk Machar. Komise, vedená náčelníkem České obce sokolské dr. Jindřichem Vaníčkem, pracovala skoro deset let, mezi její členy patřili Emil Smetánka, Václav Flajšhans nebo Petr Zenkl. Vznikla česká verze povelů (navazovala na tyršovské názvosloví, ale např. místo *pochodem pochod!* bylo jako povel ustanoveno *pochodem v chod!*), názvosloví týkající se výzbroje, vojenských hodností, výbušnin (např. *roznětka, rozbuška, zápalka, zápalnice*), dělostřelectva, vojenské taktiky, letectva ad. Velmi vhodně byly přitom uplatněny frekventované slovtvorné derivační prostředky, jako např. sufixy *-dl(o)* (*rovnadlo, vratidlo, mířidlo, nabíjedlo*) a *-išt(ě)* (*střeliště, seřadiště*), nebo dvojice významově protikladných afixů (*zákluz* a *předkluz*). Vojenská terminologie byla z oblastí, v nichž bylo nutno po vzniku samostatného státu zavést nové názvosloví, nejpropracovanější, šlo o tisíce termínů. Poslední přednáška, pronesená 18. 5., měla název *O mnemopoetice (moravských) lidových písní*. Ondřej Skovajsa (Etnologický ústav AV ČR)

v ní představil a na ukázkách z vlastních písňových sběrů a textů ze sbírky *Slovácké písničky* Jana Poláčka (1936) dokumentoval svůj koncept mnemopoetiky. Ten se týká rysů poetiky lidových písní (vzniklé ústním tradováním), které pomáhají zpěvákům, aby si píseň zapamatovali a při zpěvu vybavili. Tyto rysy se týkají hudební i textové složky písní a v mnohém se odvíjejí od „paměti těla“ – např. rytmus, rým, opakování různého typu, ale i tzv. incipitový paralelismus či obecně vzato symbolika.

Od jarního běhu akademického roku 2021/2022 začal Kruh vybrané přednášky nahrávat a zveřejňovat na youtube kanále FF UK. Odborné i laické veřejnosti jsou tak nyní k dispozici přednášky F. Křepelky, F. Čajky a J. Mírky. Na webových stránkách ÚČJTK FF UK, kde se nachází i soupis přednášek od roku 1987, byla nově zveřejněna stručná historie Kruhu, sestavená R. Dittmannem. Kruh letos ztratil svého dlouholetého a nezištně a obětavě pracujícího tajemníka Ing. Vladimíra Šmilauera (zemřel 12. 6. 2022 ve věku 92 let), syna jednoho ze zakladatelů.

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1
robert.dittmann@ff.cuni.cz